

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Anodonta pterophorus Brusina sp. Gyöngyösről.

A 16. ábrával.

Írta: RAKUSZ GYULA DR.*

Magyarországon eddig mindössze öt pontusi *Anodonta*-fajt írtak le: Az *Anodonta Rothi* LÖR. és *A. pontica* LÖR. Kurdról¹, az *A. Brandenburgi* BRUS. és *A. Horváthi* BRUS. Radmanestről², végül az *A. inflata* LÖR. és *A. Brandenburgi* BRUS.? Tihanyról³ ismeretes. LÖRENTHEY megállapítása szerint az *Anodonták* ritka leletek és eddig csak töredékes példányaik kerültek elő. Azért bizonyos érdeklődésre tarthat számot egy újabb szép példány, melyet SCHAFARZIK FERENC professzor úr kutatott fel Gyöngyösön. A kagyló a lignit fedüjét képező szürke agyagból került ki a szénbányából; e rétegből Gyöngyösön eddig ez az első kövület. Meghatározását SCHAFARZIK professzor úr reám bízta, amit e helyen is hálás tisztelettel köszönök.

Ezt a fajt BRUSINA írta le 1878-ban Karlovici szlavoniai helység felső pontusi rétegeiből⁴ *Unio pterophorus* néven, mikor azonban 1897-ben ábrázolta⁵ már maga is kérdőjellel látta el az *Unio* genus nevét. A gyöngyösi példány alapján bizonyossá is válik, hogy *Anodontá*-ról van szó. Az *Uniók* ú. is általában kisebbek, nyúltabb alakúak, erősebben boltozottak, héjuk vastagabb, zárjuk pedig erős fogakkal ellátott. A gyöngyösi példány majdnem teljesen ép, bal tektonője tenyérnyi nagyságú, alakja rhomboidális és alig is domborodik. Búbja lapos, előretolt, a hátsó zárperem majdnem kétszerese a mellsőnek. A búbtól egyszerű ránc vonul hátrafelé, mely azonban a mi példányunkon félrenyomott; e mögött van a hatalmas, tompaszögű szárny,

* Előadta a Magyarhoni Földtani Társulat 1924. évi márc. 5. szakülésén.

¹ LÖRENTHEY J.: Kurd Tolnamegyei helység pontusi faunája. Földt. Közöny XXIV.

² S BRUSINA: Iconographia molluscorum foss. in tell. tertiaria Zágráb 1902.

³ LÖRENTHEY J.: Adatok a balatonmelléki pannoniai korú rétegek faunájához. Budapest 1905.

⁴ S. BRUSINA: Molluscorum foss. species etc. Journal de Conchyliologie. Paris 1878. Vol. XXVI.

⁵ S. BRUSINA: Matériaux pour la faune malacologique neogène. Zagreb 1897. b. XVIII.

melyről ez a faj nevét kapta. Az igen vékony héj periodikusan erősbödő növekedési vonalakkal fedett, ahol a külső, oszlopos réteg levált róla ott gyöngyházfényű. A másik teknőnek csak a felső, belső része

16. ábra. *Anodonta pterophorus* BRUS, sp. Gyöngyös. Nagys. $\frac{1}{2}$. (Rajz: RAKUSZ GY.)

látható, zárnak nyoma sincs rajta, hanem a búb belül is finom növekedési vonalakat mutat akárcsak a récens *Anodontáknál*.

E leletet származástani szempontból is érdekessé teszi az, hogy feltűnően hasonlít a ma is élő *Anodonta piscinalis* NILS-hoz, mint azt a műegyetemi ásvány-földtani tanszék gyűjteményében levő balatoni példányokon megállapíthattam. Ahogy tehát LÖRENTHEY az *A. Rothi*-tól származtatja le a récens *A. mutabilis*-t és *A. complanata*-t,

úgy az *A. piscinalis*-t az *A. pterophorus* utódjának tekinthetjük. A törzsfajlás folyamán azonban úgy látszik mindinkább visszafajlik a nagy szárny, mely még a többi récens fajnál is csak ritkán nő meg olyan nagyra mint pontusi őseiknél.

A verespataki kormeghatározó Conus.

Irta: HOITSY PÁL DR.

Nemrégiben olyan célzást olvastam a Földtani Közlöny egyik közleményében, mintha a Földtani Intézet birtokában levő Conusnak, melyet ZSIGMONDY VILMOS ajándékozott s mely a verespataki kőzetekre kormeghatározó jelentőséggel bír: lelőhelye nem lenne egészen biztos. Ugyanezt a kételyt hallottam újabban egyik kiválóbb szak tudósunk szájából elhangzani. Pedig a lelőhelyre vonatkozólag semmiféle komoly aggodalom vagy kétely nem lehet. Csak feledésbe mentek a részletek.

Ezt a Conust én hoztam Abrudbányáról Budapestre. Az ottani szálloda vendéglősétől kaptam. Neki Verespatakon több bányában is volt bányarészjegye (kuxája) s ottani szokás szerint természetben kapta ki a zúzóköből a maga osztályrészét. Mikor az „*Alsó Verkes*“ nevezetű bányából való követ odahozták a zúzdájához, abban találta ezt a Conust. Mint érdekes dolgot hazavitte s több efféle feltűnőbb bányatermékkel együtt tartogatta. Mikor látta, hogy érdeklődöm iránta, felajánlotta ajándékol. Mint olyan egyszerű tárgyat, melyre súlyt nem fektetünk, de látjuk, hogy másnak örömet szerzünk vele. Sajnálom, hogy rég elfelejtettem az illető nevét. Megtévesztési, vagy épp csalási

szándék nem vezethette, mert hisz haszna nem volt belőle. Az ottani bányászok (még egyszerű vājárok is) annyira ismerik az ottani zúzó-érceket, hogy külső megtekintésre nemcsak a verespatakit tudják megkülönböztetni az idegentől, hanem azt is meg tudják mondani, hogy melyik darab melyik hegyről való. Magamnál is volt alkalmazásban egy felőr, aki azt is megmondotta csalhatatlanul, hogy valamely zúzókő melyik hegy melyik részéből való. A kérdéses Conus kitöltése annyira tipikusan verespataki származású, hogy azt csak kezébe kell vennie egy odavaló bányásznak: s nyomban felismeri.

Ezt a Conust nyomban Budapestre való érkezésem után megmutattam ZSIGMONDY VILMOS-nak. Elkérte tőlem, hogy a Földtani Társulat felolvasó ülésén bemutatthassa. Magam is ott voltam azon az ülésen. (A Társulat iratai között meg kell lenni az illető jegyzőkönyvnek, sőt, ha jól emlékszem, a Közlönyben is volt ismertetés.) Ülés végén ZSIGMONDY felszólított, hogy a Conust adjam a Földtani Intézetnek. Én a kérést teljesítettem.

A lelőhelyhez tehát nem férhet kétség.

Vagy talán részemről történetelt rosszhiszeműség?

E tekintetben arra se hivatkozom, hogy minden ismerőseim között akad-e csak egy, aki rólam ezt felteszi. Csak azt jegyzem meg, hogy micsoda okom lett volna erre? Hiszen annyi esztendő alatt még azt se reklamáltam, hogy nevem az üggyel kapcsolatba hozassék s most is csak azért nyilatkozom, hogy a tudománynak tegyek szolgálatot.

ISMERTETÉSEK.

Weil Prof. Dr. LUDWIG v. LÓCZY sen.: Geologische Studien im westlichen Serbien (Ergebnisse der von der Orient-Commission der Ung. Akad. der Wiss. organisierten Balkanforschungen. II. Band Geologie.); 146 gr. 8 Seiten mit 2 geol. Karten und 2 Profiltafeln herausg. mit Hilfe Ihrer hochgeb. Gräfin LUDW. KÁROLYI, geb. Gräfin HANNA SZÉCHENYI. Berlin und Leipzig, 1924. Walter de Gruyter et Co.

Mikor az osztrák-magyar és szövetséges német csapatok 1916-ban Szerbiát meghódították, a Magyar Tud. Akadémia megragadta a kedvező alkalmat, hogy e kevésbé ismert ország tudományos felkutatásához hozzáfogjon. A figyelem — más tudományágakon kívül — főleg Szerbia egy részének geológiai kutatására irányult, melyet id. LÓCZY LAJOS vezetésével a M. Kir. Földtani Intézet végzett 1916—18-ban. Munkatársai voltak e nagy munkában dr. SZONTAGH TAMÁS h. igazgató (Sumadia, Rudnik és Kopaonik vidéke), dr. JEKELIUS ERICH geologus (Fossziliák gyűjtése a Ljig-Üb. és Kolubara folyók mentén), TREITZ PÉTER főgeol. (agrogeológiai tanulmányok Montenegróban), TIMKÓ IMRE főgeol. (talajviszonyok, a Morava, Kolubara és Száva mentén, továbbá Albániában), dr. KORMOS TIVADAR oszt. geol. (Pljeve és Priepolje környéke), dr. VADÁSZ ELEMÉR egyet. adjunktus (Cetinje-Mateševo, Andrijevica, Gusinje, Berane, Rozalj és Ipek vidéke), dr. ifj. LÓCZY LAJOS egyet. m. tanár (petróleumnyomok Bosznia északkeleti, Szerbia északnyugati részében a Kolubara és Ljig völgyéig s Atyjával együtt Serajevo és Užice vidéke), ZSIGMONDY ÁRPÁD